

ಶ್ರೀ ವಾಮನರಾವ ಬಿದರಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರು ರೇಲಿನಿಂದ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಗದುಗಿನ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸ ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರ್ ಶ್ರೀ ಜೈನಾಪುರರು ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಇನ್ನೇನು ಕೆಲಸ ಬಗೆಹರಿಯಿತು, ಬಂಧನವಾಗುವದು ನಿಶ್ಚಿತವೆಂದು ಇವರು ತಿಳಿದರು. ಆದರೆ ಶ್ರೀ ಜೈನಾಪುರ ಅವರು ಇವರನ್ನು ನೋಡಿಯೂ, ನೋಡದಂತೆ ನಟಿಸಿ ಆಚೆಗೆ ಹೋದರು. ಬೆಳಗಾವಿಯ ಡಾ. ಟಿ. ಜಿ. ಜೋಶಿಯವರ ದವಾಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿನ ಉಪಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀ ಜೈನಾಪುರರು ಹೋದಾಗ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕಾಾಗಿ ಶ್ರೀ ವಡವಿ ಮಾಸ್ತರರು ಅಲ್ಲಿ ಬಂದರು. ಆಗ ಕಣಲಿ ಒಷಫ ಹಾಕಿಸಿಕೊಂಡು ಏನೂಕಾಣದವರಂತೆ ಜೈನಾಪುರರು ನಟಿಸಿದರು. ಕೆಲವು ಪೋಲೀಸ ಕಾನಸ್ತೇಬಲ್ಲರು ಸಹ ಆಗಾಗ ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ನಡೆದು ತುಸು ತುಸು ಮಾಹಿತಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತ ಮತ್ತು ಜಯದೇವ ಕೆಲಕರ್ಣಿಯವರ ಬಂಧನವಾಗುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮುತಾಲೀಕ ಬಾಪು ಎಂಬ ಪೋಲೀಸರು ಶ್ರೀ ನಾನಾ ಜೋಶಿಯವರ ಮುಖಾಂತರ ಆರ್ಥಘಂಟೆ ಮೊದಲು ಸುದ್ದಿ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀ ಅಮೀರ ದೇಸಾಯಿ (ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳ) ಎಂಬ ಹವಾಲದಾರರು ಗುಜನಾಳ ಪೋಲೀಸ ಡಿ. ವಾಯ್. ಎಸ್. ಪಿ. ದಲದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅವರು ಆಗಾಗ ಕೆಲ ಸಂಗತಿಗಳ ಸುಳಿವು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀ ಪಿ. ಎಂ. ಲಾಡ ಎಂಬವರು ಆಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸೆಶನ್ ಹಾಗೂ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಜಜ್ಜರಾಗಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಮೋನಾನಿ ಎಂಬವರು ಅ. ಜಜ್ಜರಾಗಿದ್ದರು ಇವರಿಬ್ಬರೂ ರಾಜಕೀಯ ಖೆಚ್ಚಿಗಳಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಬಹಳ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ನಡೆದು ಕೊಂಡರು. ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಬಂದ ಖೆಚ್ಚಿಗಳಲ್ಲಿ ನೂರಕ್ಕೆ ೯೫ ರಷ್ಟು ಖೆಚ್ಚಿಗಳನ್ನು ಅವರು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟರು.

ಧಾರವಾಡದ ಜೇಲರ ಶ್ರೀ ದಾಡೆ

ಧಾರವಾಡದ ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಂಡರ ಟ್ರಾಯಲ್ ಕೈದಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ೧೯೪೩ ರ ಕೊನೆಗೆ ಆ ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೮-೯ ನೂರು ಜನ ಚಳುವಳಿಗಾರರು ಇದ್ದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಅಂಡರ ಟ್ರಾಯಲ್ ದವರೇ. ಶಿಕ್ಷೆಯಾದನಂತರ ಹಿಂಡಲಿಗೆ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಖೆಚ್ಚಿಗಳು ಬೇಗ ಮುಗಿ ಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಮೇಲೆ ಹತ್ತರಿಂದ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಖೆಚ್ಚಿಗಳಿದ್ದವು. ಅದ್ದರಿಂದ ೭-೮ ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಅಂಡರ ಟ್ರಾಯಲ್ ಎಂದು ಉಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಅಂಡರ ಟ್ರಾಯಲ್ ಕೈದಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಿಂದ ಊಟ, ಹೆಣ್ಣುಹಂಪಲ, ಬೀಡಿ-ಸಿಗಾರೇಟ, ಸಾಬಣ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾಯಿದೆಯಿಂದ ಅನುಮತಿಯಿತ್ತು. ಎಲ್ಲ ರಾಜಕೀಯ ಕೈದಿಗಳು ಮನಬಂದಂತೆ ಮನೆಯಿಂದ ದುಡ್ಡು ತರಿಸಿ ದುಂದುಗಾರಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬುಟ್ಟಿ ಗಟ್ಟಲೆ ಬೀಡಿ ಸುಟಕಗಳು, ಚಹಾಮಾಡುವ ಸ್ಟೋವಿನ್ ಭರಭರ್ ಎಂಬ ಸಪ್ಪಳ, ಪಗಡಿ ಇಸ್ಟೇಟಿನ ಆಟ, ಕೂಗಾಟ ಒದರಾಟ, ನೋಡಿ ಅಲಿಯ ಜೇಲರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ದಾಡೆ ಎಂಬ ಪರು ಬೇಸತ್ತು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಇದೇ ಸುಮಾರಿಗೆ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರು ಆ ಜೇಲಿಗೆ ಅಮರಗೋಳ ಸ್ವೇಶನ ಸುಟ್ಟ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಅಂಡರ ಟ್ರಾಯಲ್ ಕೈದಿಯಾಗಿ ಬಂದರು. ಜೇಲರರು ನಮ್ಮ ಜನರ ಗದ್ದಲ ದುಂದುಗಾರಿಕೆಗೆ ಬೇಸತ್ತು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಮನೆಯವರೂ ಘೌಳ, ಸಾಮಾನು, ದುಡ್ಡುಕಳಿಸಿ ಕಳಸಿ ಬೇಸತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದುದಿನ ಜೇಲರರು ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರನ್ನು ಕರೆದು - "ನಿಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಅನಕೂಲತೆ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮ ಜನರ ವೇಳೆ ದುಡ್ಡು ವೃಥಾ ಹಾಳು ಆಗದಂತೆ ನೋಡಿರಿ" ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿರು. ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರು ಕೂಡಲೆ ಒಂದು ಯೋಜನೆ ಹಾಕಿದರು. ಅವರು ಮೊದಲು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಬಂದವರಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ರಾಟಿ ಹುಪ್ಪಿ ತರಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿದರು. ರಾಟಿಗಳು ತಿರುಗಹತ್ತಿ ದವು ನೂಲುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಏರುತ್ತ ೫೦೦ ರಾಟಿಗಳು ಸುರು ಆದವು, ನಿತ್ಯ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ಎರಡೆರಡು ಲಡಿ ತೆಗೆಯಹತ್ತಿದರು, ಮನೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಲಡಿ ಕಳಿಸಹತ್ತಿದರು. ಮನೆಯವರಿಗೆ ಹಣ ಕಳಿಸುವ ಕಾಟ ತಪ್ಪಿತು. ಜೇಲಿನಲ್ಲಿಯ ಗೊಂದಲ ನಿಂತಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಉದ್ದೋಗಿಗಳಾದರು. ಸಿಸ್ತು ಬಂತು. ವಾಚನ ನಡೆಯಿತು. ಉತ್ತಮ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಲು ಅನುಕೂಲ ವಾಯಿತು. ಶ್ರೀ ದಾಡೆ ಜೇಲರರು ತಾವಾಗಿ ಈ ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನ್ನೂ ಎಲ್ಲ ಅನುಕೂಲತೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವರು ಹೇಗೆ ವಿಘಾಯಕ ಭೃಷ್ಟಿಕೋನದವರಿದ್ದರು ಎಂಬದರ ಕಲ್ಪನೆ ಬಂದೀತು. ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರಂಥ ಸತ್ಯವೃತ್ತಿಯ ಸಂಘಟಕರಿದ್ದದ್ದೂ ಅಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶ ವಾಗಿತ್ತೆಂಬದನ್ನು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ವಿಸಾಪೂರ ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ನಿಕೋಲಸ್ ಎಂಬ ಜೇಲರರಿದ್ದರು. ಅವರು ನಮ್ಮ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಕಾರ ಸೌಹಾರ್ದತೆಯಿಂದ ನಡೆದರು. ಜೇಲಿನೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಆಡಳಿತವನ್ನೇ ಅವರು ನಮ್ಮ ಜನರ ಕಡೆಗೇ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ರಾಟಿಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಭ್ಯಾಸ ಮಂಡಳಗಳೂ ನಡೆದಿದ್ದವು. ಸಮಯದ ಸದುಪಯೋಗವಾಗುವಂತೆ ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಮನೋ ರಂಜನೆಗಾಗಿ ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣನ ನಾಟಕವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮುಂಬಯಿ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತದ ರಾಜಬಂದಿಗಳಿದ್ದರು. ಅವರೆಲ್ಲ ಬಂಧು-ಭಾವದಿಂದ ಜೇಲು ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಿದ್ದರು.